
VOLKSGENEESKUNST

IN NEDERLAND.

PROEFSCHRIFT TER VERKRIJGING VAN DEN
GRAAD VAN **DOCTOR IN DE GENEESKUNDE** AAN
DE RIJKSUNIVERSITEIT TE **LEIDEN**, OP GEZAG
VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS DR. J. VERDAM,
HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER LETTE-
REN EN WIJSBEGEERTE, VOOR DE FACULTEIT
DER GENEESKUNDE TE VERDEDIGEN OP VRIJ-
DAG 18 JUNI 1909, DES NAMIDDAGS TE 4 UUR,
DOOR **MARTINUS ANTONIE VAN ANDEL** ARTS,
GEBOREN TE GORINCHEM. ◆ ◆ ◆ ◆ ◆

gestreken. FOSSEL vermeldt dit eerste middel voor Stiermarken en DE COCK voor de omstreken van Luik.

Ook prikt de vader zich in den pink en geeft het kind eenige druppels van dat bloed in (Ermeloo).

Nog andere middelen zijn: magnesium, boraxoplossing, witte honing, een speentje met roode wijn of brandewijn en een mengsel van stroop met azijn.

d. Engelsche ziekte (Rachitis).

Rachitis wordt alleen, wanneer ze sterk ontwikkeld is, als zoodanig herkend en in dat geval worden in het meerendeel der gevallen middelen aangewend, waartegen ook de officiëele geneeskunde weinig bezwaar kan hebben. Men laat de kinderen slapen op een hard bed bijv. van varens, laat ze in de zon spelen en geeft hun in sommige kustplaatsen baden van zeewater, in andere baden van water, waarin kalmoeswortel is afgetrokken, zooals ook in Rusland en Duitschland gebeurt:

„Im Gouv. Poltawa bereitet man aus den Wurzeln der Pflanze (Kalmus) Wannenbäder für schwächliche Kinder. Nach Prof. KOBERT ist diese Behandlung noch jetzt in Deutschland üblich.”¹⁾

Ook hier echter, zooals men nog herhaaldelijk zal zien, beperkt de volksgeneeskunde zich niet tot deze rationeele toepassing van zand en water, maar breidt

¹⁾ W. DEMITSCH, Russische Volksheilmittel aus dem Pflanzenreich. (Hist. Studiën aus dem Pharmokologischen Institut zu Dorpat, herausgegeben von Dr. R. KOBERT). Th. I. pag. 149.

zij het gebruik van deze stoffen uit, door ze ook voor inwendig gebruik aan te bevelen.

De bedoeling, het beenstelsel te versterken, blijkt uit het voorschrijven van het gebruik van gestampte eierschalen, kalkwater en doodsbeenderenpoeder, waarvoor in de apotheek phosphas calcicus wordt gegeven.

Dit laatste middel is, als zoovele anderen, nog in naam onder het volk blijven voortleven. Soortgelijke voorbeelden bestaan er in menigte en nog steeds worden hier en daar in de apotheek de volgende middelen gevraagd:

Aardwormzalf, waarvoor unguentum oxydi zinci,

Balsem van Art. I uit den troost der armen, een universeele balsem, (voorkomende in „den Troost der Armen” van WILLEM SIMONS een vroeger zeer verspreid receptenboekje), die bestond uit een mengsel van olijfolie, rood Sandelhout, gele was, petroleum, spijkolie, rozenwater en Venetiaansche terpentijn, waarvoor unguentum therebinthinaceum wordt gegeven.

„Beulzalf,” herinnerend aan den tijd, toen de beul een specialiteit in het behandelen van fracturen, ontwrichtingen en verstuikingen was, en de leverancier van menschenvet, dat een constituens van zijn zalven vormde.

„Boter van SATURNUS” (Ung. Acetatatis plumbici basici), waarin nog de oude naam voor lood voorkomt.

„Eenhoorn,” den hoorn van het bekende mythische dier, dat soms nog als uithangbord op apotheken voorkomt en die afkomstig was van den rhinoceros, nog vaker van den narwal. Hij werd als amulet gedragen of als poeder inwendig genomen en beveiligde tegen alle vergiften en besmettelijke ziekten:

„Vom Einhorn wird bey den Gelehrten disputirt, Gewisz ists, dasz das Horn, das böse Gifft wegführt.“¹⁾

Ganzen, reiger, katten en kikkervet, die met nog vele andere vetten in de oude materia medica voorkwamen en waarvoor op het oogenblik de een of andere zalfsoort wordt geleverd.

Nog worden bij rhachitis inwendig gegeven: reinvaren of boerenwormkruid (*Tanacetum vulgare*), terwijl ook de voeding niet uit het oog verloren wordt en schapenmelk en eidooiers worden aangeraden.

Een laatste eigenaardig naief middel om de verdikking der epiphysen tegen te gaan is, de kinderen een bandje stijf om enkels en polsen te binden.

e. *Bedwateren (Enuresis).*

Tegen deze kwaal bestaan tal van geneesmiddelen, meestal sympathische, al is het soms moeilijk den samenhang tusschen kwaal en middel te begrijpen.

Het meest algemeene middel is tegelijk van hoogen ouderdom en in de populaire therapie van geheel Europa tegen deze kwaal bekend. Reeds PLINIUS geeft het voorschrift, zooals dat heden nog zonder eenige wijziging wordt aangeraden: „*Urina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis*“.²⁾

Het verband tusschen beide is niet te verklaren,

¹⁾ Uit: J. BECHER, *Parnassus medicinalis illustratus*. (Ulm 1663), geciteerd door L. WINKLER. *Animalia als Arzneimittel einst und jetzt*. Innsbruck 1908, pag. 59.

²⁾ *Historia naturalis* XXX, 14 (47).